

”Jeg har aldrig set en pige med tørklæde være i fjernsynet uden at det har handlet om tørklæde...” eller en café snak med Rikke Andreassen og Ellen Nyman om repræsentation af minoriteter og hvordan man konstituerer sig som et subjekt i samfundet.

Ellen Nyman

Jeg står til en kunstudstilling i Tyskland og kigger på en undervisningsfilm om hvordan man bruger kondomer for at beskytte sig mod blandt andet AIDS. Filmen er fra Sydafrika. En af kvinderne til kursuset fniser og smiler genert idet hun trækker et kondom på en fallos af træ, hendes veninder er færdige af grin og hele situationen emmer af sexlyst og magtesløshed. Jeg står omgivet af glade tyske kunstinteresserede og ser filmen. Men nu ser de ikke længere på filmen, de ser velmenende på mig. Deres blikke spørger mig, om jeg mon ved hvordan man bruger en kondom. Jeg forlader lokalet i vrede over at jeg skal se på et kondomkursus fra Afrika på et kunstmuseum for hvide mennesker? Selv den bedste intention med at bruge en bistandsfilm til en kunstudstilling overskygges helt af fordommen om at afrikaner ikke kan producere kunst. Og hvis de kan så er deres internalisering over vestlige bistandsprojekter åbenbart så omfattende at de ikke engang opdager at de har produceret en undervisningsfilm. Man kunne også spørge sig om museumschefen har overvejet effekten af at præsentere et afrikansk kondomkursus på et tysk kunstmuseum for en vestligt audiens. Her får filmens placeringen en helt central betydning for hvordan den skal opfattes. Denne problematik er betydeligt mere omfattende indenfor mainstream medie. Journalistisk som vedrører den såkaldte tredje verden eller etniske minoriteter i Europa kan ofte tendere til at få en præsenterende effekt og kommer på den måde til at fremstå som en slags ambassadør for den pågældende gruppen. Hvor det specifikke emne som omhandles præsenteres som en kulturel egenskab der skal repræsentere en gruppe eller nation. Hvis informationen er begrænset eller klichebetonet unuanceret så bliver borgernes generelle holdning derom den samme. Hver dag projekterer vestlig medie billeder af fx kvinder fra den såkaldte tredje verden som passive, hjælpeløse, analfabetiske, dybt religiøse, omskårede, handlingslammede og ens. Det er en generel opfattelse, at disse mennesker ikke er aktivt handlende. Den fordom går i lige linie med den gamle rasebiologiske opfattelse af at ”Afrika sover”, kontinentet lider af den ” Afrikanske sove syge”.

Rikke: Jeg har analyseret TV- nyheder fra de sidste 30 år. TV- nyhederne er danskernes primære kilde til information og er derfor ret vigtig. Der er tørklædet konstrueret som det ultimative symbol på undertrykkelse. Og det bliver brugt visuelt til at illustrere indvandrere/ flygtninge med hele tiden.

Ellen: Jeg ser meget sjældent en pige med tørklæde være i TV uden at hun diskuterer tørklæde. Det er meget sjældent at hun fx er blevet inviteret ind for at diskutere drivhuseffekt eller ja, hvad som helst. Det er tit at de inviterer piger med tørklæder for at de skal diskutere tørklæder. Jeg opfatter det som om at hele hendes identitet i medie er at hun har tørklæde.

Rikke: Jeg vil endda gå lidt længere og sige at jeg tror ikke, jeg nogensinde har set en pige med tørklæde være i TV uden at det har handler om tørklædet.

Ellen: Det har jeg heller ikke.

Rikke: Det er ikke engang noget med, at det er sket sjældent. Det er ikke sket. Hendes funktion er også, at hun er vores modsætning. Hendes funktion er at være den binære opposition til den danske hvide kvinde. Hver gang du ser kvinden med tørklædet - og du kan se hvor undertrykt hun er, fordi myten siger ensidigt at det er Allah, der tvinger hende til at bære tørklæde- så har du den der modsætning med den danske kvinde som så bliver frigjort. Hvis vi ikke havde set den muslimske pige med tørklæde i 30 år i TV- Avisen så kunne det have været at vi var begyndt og tænke over vores egen situation.

...”Mørk magi i hvide medier”...

En incesthistorie gør ikke alle danske mænd til potentielle pædofiler, fordi at vores viden om dem er så omfattende og nuanceret som det er. En nyhed om en gruppevoldtægt foretaget af mænd med udenlandsk herkomst kan godt være en sand nyhed. Men når alle aviser skriver om det, og kun om det, dannes der et billede af mænd med udenlandsk herkomst i medierne som er falsk. Et mediebillede som ingen tager ansvar for.

Rikke: *Der er kun 20 % af den danske befolkning som bare en gang om ugen taler med flygtninge/ indvandrere. Det vil sige at det absolutte store flertal ikke kender nogen synlige minoriteter, og det er det der gør, at medie virker så stærkt.*

Fælles forskubbelse af proportioner er en populistisk handling som baserer sig på seertal. Man plejer at kalde pressen for den fjerde statsmagt som har til opgave at granske de andre; lovgivende, udøvende, dømmende instanser i samfundet. Men for hver dag vokser behovet for en instans som gransker medierne.

Rikke: *...Derfor kan man ikke ignorere de her mediebilleder. Det kan være at medierne påstår, at de bare viser virkeligheden, og at de jo ikke finder på historierne selv - og det gør de heller ikke - men det hjælper ikke, når det er den eneste virkelighed folk ser. Det er en vekselvirkning mellem samfundet og medierne. Medierne portrætterer samfundet, men de er også med til at skabe samfundet.*

I bogen ”Mørk magi i hvide medier” overvejer medieforskeren Ylva Brune en ny slags bevidst journalistik som eventuel udvej på problemet. Eksempelvis er de forskellige journalisters måde at behandle og fortælle et emne på vældigt ensartet. Det er som om, at nyheder formidles efter faste produktionsskemaer og bestemte narrationsformer. En kritisk bevidsthed og diskussion om disse skemaer og den homogene formidling burde kunne åbne op for nye mønstre og derved også nye perspektiver. Hun fortsætter med diskussionen om konsekvensneutralitet. Skal medierne for eksempel formidle negative historier / sandheder om indvandrere selv om de underbygger racisme? Til det svarer Ylva Brune; ”at naturligvis findes der mange negative sandheder om indvandrere fx overrepræsentationen forbrøderstatistikker. Men den overrepræsentation er ikke engang i nærheden af mediernes overrepræsentation af kriminelle indvandrere.” I en slags konsekvensneutral undskyldning for at atter at bringe emnet på bane, så pålægges ”indvandrerdrøge ” dertil ofte også rollen som ofre eftersom de er socialt marginaliserede i samfundet. ”Indvandrerpiger”, som fremtræder betydeligt mindre i pressen, kan heller ikke alle sammen være kulturelle ofre for en undertrykkende familie.

Rikke: *Der er en hel masse Tv-indslag, der handler om al den vold synlige minoritetskvinder er udsat for. Den vold skyldes ’selvfølgelig’ deres kultur, fordi det er en voldelig kultur. Så bygger man de her indslag op omkring nogen eksperter - der som regel er hvide, middelklasse, midaldrende mænd - der så er eksperter på de her voldsramte kvinders situation. De kvinder kan ikke engang få lov til at være ekspert på deres egen situation. De bliver konstitueret på en måde, så at de kun fremstår som passive ofre.*

Antropologen Sara Jonsdotter har i sin forskning om somalier i Sverige og deres syn på kvindelig omskæring skabt et begreb for den her slags problematik. Hun kalder det for politisk eksploitering, når det offentlige samfund, dvs. politikere, eksperter, journalister og tjenestemænd, påtager sig ansvaret for at føre etniske debatter i samfundet uden at inkludere de pågældende etniske grupper. Det findes ofte ingen måde hvorpå den bestemte minoritet kan forsvare sig mod disse påstande. Deres korte tilstedeværelse i landet gør at de som oftest ikke besidder høje positioner i samfundsstrukturen hvorfra de på lige fod kan deltage i debatten. Hun mener desuden at det store skæl mellem den interne debat og den offentlige debat blokerer for integrationen.

Ellen: *Men hvem tager ansvar for den formidling som ikke får plads i Tv-nyhederne? Den positive formidling som skal nuancere vores billeder om de forskellige kulturer, øge vores kendskab og knytte forbindelser? Så længe jeg ikke kender nogen eller kender til Tjetjenien, Kurdistan, Georgien, Somalia... så bliver nyhederne min eneste informationskilde. Det ansvar ligger på os alle.*

"Jeg vil heller ikke være en del af den herskende norm!"

I en bog som hedder "Mangfoldighedens børn søger sin plads" af Knocke og Hertzberg fremhæver etnologen Fredrik Hertzberg relevansen ved at gøre opmærksomhed på diskriminerede mekanismer i samfundet. Med det menes et slags "over -og- underforhold" med etniske fortegn, hvor danskheden kontrasteres med forestillingen om ikke-danskhed som noget afvigende. Diskriminering skal ses som et udtryk for et system som bygger på ulige magtforhold. En slags hierarki af værdier, som på trods af love og mangfoldighed, stadigvæk sorterer mennesker efter oprindelse, der bestemmer deres plads i det sociale rum.

Ellen: *Er det at sige, jeg er "homo", det samme som at sige, at jeg er "perker"? At sige jeg er "homo" er jo en bestemt definition af en seksualitet i forhold til anden seksualitet. Men at sige jeg er indvandrer, det siger ikke noget om ens etnicitet. Det siger bare at man ikke har en dansk etnicitet.*

Rikke: *Det at sige, at jeg er homo, er også at sige, at jeg ikke er en del af den eksisterende norm! Så prøver jeg at redefinere det videre ved at sige: Jeg vil heller ikke være en del af den herskende norm! At vælge at leve lesbisk, er ikke kun et spørgsmål om seksualitet. Det er faktisk også en politisk handling, som handler om at fravælge heteronormativiteten!*

Den negative stempling henter sine argumenter fra alt, hvad som kan tjene hensigten at ekskludere såsom; køn, hårfarve, hudfarve, navne, boligområde, tøjstil, accent. Opgraderingen af ordet indvandrere og deres børn, viser den tydeligt negative association det fører med sig. Stemplingen som "indvandrere" eller "perker" maner til en modreaktion, dersom i sin yderste konsekvens fører til at "danskheden" aktivt fornægtes til fordel for en ekskluderende identificering med sin etniske oprindelse eller "Indvandrerland Danmark". Dette kan være en begyndelse til en mere artikuleret modstandsstrategi i analogi med afroamerikanernes politiske slogan "Black is beautiful". Paradoksalt nok kan dette også være et udtryk for at den eksterne kategorisering har internaliseres ind i selvbilledet, med nu i sigte at afvise. En anden strategi kan være at pendle mellem f.eks. Danmark og ens ophavsland. (Jenkins 1994)

Ellen: *Engang sad der en hollandsk dame ved siden af mig i et fly. Hun spurgte hvor jeg kom fra. Jeg svarede hende at jeg kom fra Sverige/Danmark. Lidt senere spurgte en afrikansk mand der sad på min andre side: "Me man, I'm from Kenya. Where you from, sister?" Jeg svarede ham: "Me brother, I am african too, Erithrea Erithrea!" Den hollandske kvinde spurgte skuffet hvorfor jeg nu var blevet afrikaner, når jeg overfor hende "kun" var svensker og dansker. Jeg svarede hende at jeg er svensker, dansker, eritreaner, og jeg bestemmer selv, hvornår jeg er hvad.*

Rikke: *Den handler også om subjekt/objekt, fordi der forskel på at sige: "Jeg er dansker" for derved konstituerer du dig som subjekt og det gør du også, når du konstituerer dig som svensker eller eritreaner. Det gør du ikke, når du siger: "Jeg er indvandrer".*

Hvornår kan en pige med muslimsk baggrund blive statsminister i Danmark?

De fleste såkaldte minoritetskampe opnår deres resultater igennem god vilje, mod, lovændringer, kvoteringer og positiv særbehandling. Men hvad sker der så bagefter? Der kæmpes videre, men hvad sker der så efter bagefter? Hvad skal der til for at vi opnår ligestilling? Hvornår kan en pige med muslimsk baggrund blive statsminister i Danmark? Vi ønsker ikke at vores minoriteter skal være en slags andenrangs borgere i samfundet. Men hvad skal der til, for at en omfattende subjektivisering skal træde i kraft?

Ellen: *Formelt set er alle lige for loven, men i praksis findes der strukturel diskriminering. Der er ingen hindringer for at en kvinde kan blive statsminister, men der er bare ca. fire i verden der er det. Vi lever jo alle sammen med normen og alt andet ville være mærkeligt selv for minoriteter. Selv kvinder opfatter det akavet med kvindelige ledere.*

Rikke: *Race og køn konstitueres ikke i et vakuum hver for sig. De påvirker gensidigt hinanden og*

konstruerer gensidigt hinanden. Man bliver opfattet på en måde som kvinde og hvid, og på en anden måde som, kvinde og sort, på en tredje måde som arabisk og så videre.

I andre nordiske lande er tålmodigheden ved at løbe ud, og der føres heftige debatter om kvotering og i nogen lande har man på nogen punkter endda indført det. De områder som diskuteres er barsel, lederposter inden for erhvervsliv og stat, og de højere læreranstalter. Når det gælder eventuel kvotering for indvandrere tales der om valg af gymnasieskoler og ansættelseskriterier inden for arbejdsmarkedet generelt.

Ellen: Men kvoteringsdebatter sætter ambivalensen i gang for mange. Både når man rokker ved normative vaner og når man skal til at sømme socialkonstruktivismen fast i bærende konstruktioner hvorpå man skal hæfte rettighederne op ved. Det bliver ret kompliceret at kæmpe for ligestilling hvis man samtidig siger at køn er en social konstruktion.

Rikke: Så længe man er mange i fast defineret gruppe er der relativt nemt at tilkæmpe sig rettigheder fx vi er 10% homoseksuelle vi må have nogen rettigheder. Det er nemmere end hvis man siger at seksualitet er en konstruktion og der findes ikke nogen faste identiteter. Men selvom det bliver sværere at tilkæmpe sig rettigheder som flydende individer end som en essentiel gruppe, så medfører det jo ikke, at vi ikke alle skal have samme rettigheder.

Om de nordiske lande og dets byer nogensinde vil eller kan blive partikulære enklaver, det vil sige mange adskilte homogene kulturer i modsætning til en bestemmende normativ kultur, har jeg svært ved at tro på. Men måske kan vi konstituere et samspil mellem modsætningerne og insistere på en slags lydhør norm der mangfoldiggør normtanken og dens strukturer. Det er en nødvendighed for så vel minoriteter som majoriteter at lære at identificere sig med noget andet end normen og dens syn på verden. Det er en kamp for alle at omstrukturere og opfatte sig selv og sin situation som flydende. Intelligent positiv særbehandling kan eksemplificeres med et billede fra Stockholms Gay Pride hvor politiet som det eneste tilfælde udenfor tjenesten har fået tilladelse at bære uniform under paraden.

Ylva Brune; Mörk magi i vita medier, Carlssons förlag 2001

R. Jenkins; Rethinking ethnicity: identity, categorization and power. Vol.17, no 2. 1994

Wuokko Knocke, Fredrik Hertzberg; Mångfaldens barn söker sin plats, Svartvitts förlag 2000